

Türkiye’de Engelli Çocuklara Karşı Şiddet Bilgi Notu

2018

Hazırlayan: İdil Seda Ak

Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek için Ortaklık Ağı
Uluslararası Çocuk Merkezi,
Bilkent Üniversitesi, Merkez Kampüs, Kütüphane Binası, 06800 Bilkent / Ankara
Tel: +90 312 290 23 66 - Faks: +90 312 266 46 78
e-mail: bilgi@cocugasiddetionluyoruz.net

Bu yayın, Avrupa Birliğı tarafından finanse edilen ve Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından UNICEF'in teknik desteğı ile uygulanan "Batı Balkanlar ve Türkiye'de Çocukların Şiddetten Korunması ve Engelli Çocukların Sosyal İçerilmesinin Desteklenmesi" projesi kapsamında üretilmiştir.

Bu yayının içeriğı yazarın sorumluluğundadır ve hiçbir şekilde Avrupa Birliğı ve / veya Proje ortaklarının görüşlerini yansıtmak için alınamaz.

Kısaltmalar

ASPİM:	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü
BM ÇHS:	Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
BM EHS:	Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi
ÇİM:	Çocuk İzlem Merkezi
ESİM:	Engelsiz Sağlık İletişim Merkezi
GMRF:	Küresel Tıbbi Yardım Fonu
MDRI:	Uluslararası Zihinsel Engellilik Hakları Örgütü
ÖZİDA:	Özürlüler İdaresi Başkanlığı
ŞÖNİM:	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri
TCK:	Türk Ceza Kanunu
TOHAD:	Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
UÇM:	Uluslararası Çocuk Merkezi
UNVAC:	Birleşmiş Milletler Çocuğa Karşı Şiddet Araştırması

İçindekiler

Engelli Çocuk Nüfusa İlişkin İstatistikler	2
Birleşmiş Milletler Sözleşmelerinde Engelli Çocukların Hakları.....	4
Engelli Çocuklara Karşı Şiddet	5
Türkiye’de Durum Nedir?	6
Şiddet, Engelli Çocukları Nerede ve Nasıl Buluyor?.....	10
1. Evde ve Aile Ortamında Yaşanan Şiddet:	10
2. Okul Ortamında Yaşanan Şiddet.....	13
3. Kurum Bakımı Altında Yaşanan Şiddet.....	16
4. Ceza Sisteminde Yaşanan Şiddet.....	17
5.Toplum Temelli Şiddet.....	19
6. Para Elde Etme ya da Zorla Çalıştırma Amaçlı Şiddet.....	20
7. Cinsel İstismar ve Sömürü Amaçlı Şiddet	20
8. Siber Şiddet.....	22
9. Engelliliğe Sebep Olan Şiddet.....	22
Sonuç ve Öneriler:.....	23
Kaynakça.....	27

Giriş

Çocuğa karşı şiddet dünyanın her yerinde görülen bir olgudur. Şiddet; ırk, sınıf, din, kültür, cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik seviye ve eğitim düzeyi fark etmeksizin her gruptan insanın uyguladığı ve/veya maruz kaldığı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ne yazık ki dünyanın her ülkesinde şiddet korkusuyla yaşayan, buna maruz kalan çocuklar bulunmakta ve yine ne yazık ki alınan önlemler ve yapılan uygulamalar çocuğa karşı şiddetin ortadan kaldırılmasını henüz başaramamaktadır.

Engelli çocuklar da şiddetin öznesi olmaktadır. Ancak çocuğa karşı şiddet ile ilgili yazılmış raporlara ve haber analizlerine baktığımızda çoğu zaman engelli çocuklara şiddet hakkında bilgiye kolayca erişilememektedir. Oysa engelli çocuklar da şiddette maruz kalmakta, engelleri nedeniyle de çoğu zaman şiddetin sonucundan daha kötü biçimde etkilenebilmektedirler.

Bununla beraber engelli çocuklar ile ilgili durumlar gündeme getirildiğinde halk arasında sıklıkla kullanılan bazı olumsuz söylemler bu soruna çözüm bulmaktan uzaktır. Örneğin, "engelli çocukların da şiddete maruz kaldıkları" ifade edildiğinde, "engelsiz çocukların dahi şiddete uğradığı" sıklıkla karşılık olarak verilmektedir. Bu durum ne yazık ki iki önemli sorunun varlığına işaret etmektedir.¹

- Bunlardan ilki, yaklaşımımızda hâlâ engelli bireyler ile engelsiz bireyler arasında bir hiyerarşinin var olduğudur. Buna göre; engelsiz çocukların ihtiyaçları önceliklidir ve ancak bu sorunlar çözüldüğü takdirde engelli çocukların sorunları için gerekli kaynaklar (ilgi, zaman, para vb.) tahsis edilebilecektir.

- İkinci sorun ise; engelsiz kişilerin, kendileri ve engelli kişiler için birbirinden ayrı iki yaşam alanı olduğunu düşünüyor olmalarıdır, dolayısıyla bir yaşam alanında alınan önlemlerin diğerini etkilemediği düşüncesi hâkimdir. Oysaki engelli bir çocuk için alınacak özel bir tedbir ya da yapılacak makul düzenlemeler, istinasız tüm çocukların bulundukları yaşam alanlarını etkileyecek, uygulamalardan engelsiz çocukların da doğrudan ya da dolaylı şekilde yararlanmalarını sağlayacaktır.

Engelli çocuklara karşı şiddetin durumunu çeşitli veriler ve tespitler ile görünür kılmak ve bir bilgi notu hazırlamak için "Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği (TOHAD)" ile "Uluslararası Çocuk Merkezi (UÇM)" 18 Mayıs 2018 tarihinde bir çalıştay düzenlemiştir. Çalıştaydaki tartışmalardan, alan yazındaki bilgilerden ve TOHAD'ın izleme çalışmalarından elde edilen verilerin harmanlandığı bu bilgi notu, konuya dikkat çekmek ve ilgili kişi ve kurumların çalışmalarına katkı sağlamak arzusu ile hazırlanmıştır. Hiçbir çocuğun şiddet mağduru olmadığı bir Dünya dileğiyle...

¹ Gül, İ. I., *Bir Hak Mücadelesi Alanı Olarak Engellilik ve Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*, Özveri Dergisi, Sayı 10, 2009 (www.eyh.gov.tr/tr/html/8457/10)

Engelli Çocuk Nüfusa İlişkin İstatistikler

Dünya Sağlık Örgütü² verilerine göre, dünya genelinde yaklaşık 200 milyon engelli çocuk bulunmaktadır. Bu da çocuk nüfusun %10'una denk gelmektedir. Bu istatistikler içinde yer alan çocuklar, ya engelli olarak doğmakta ya da 19 yaşından önce herhangi bir sebeple engelli hale gelmektedir. UNICEF'in 2013 verilerine göre, engelli çocukların %80'i gelişmekte olan ülkelerde yaşamakta ve sadece %10'u eğitime erişebilmektedir³.

Türkiye'deki engelli çocuk nüfusa dair istatistikler ise şu şekildedir:

Türkiye'de engelli nüfusa yönelik yapılmış iki önemli araştırma bulunmaktadır. 2002 yılında Başbakanlığa bağlı Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA)⁴ tarafından yapılan "Türkiye Özürlüler Araştırması" engelli nüfusa ilişkin en kapsamlı veriyi ortaya koymaktadır. Bu araştırmada, 97.433 hane örneklem olarak seçilmiş, yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlar Türkiye nüfusuna genellenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, engelli bireyler ülke nüfusunun %12.29'unu (yaklaşık 8.5 milyon kişi) oluştururken, engelli çocuklar ise çocuk nüfusunun yaklaşık %4.35'ini oluşturmaktadır.

Türkiye Özürlüler Araştırması 2002 (97.433 hane-mülakat)

Toplam engelli nüfus:		12.29 %
Engelli çocuklar yaş grubu:	0-9	4.15 %
Engelli çocuklar yaş grubu :	10-19	4.63 %

2011 yılında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan Nüfus ve Konut Araştırması'na göre ise 2.2 milyon haneye ulaşılmış ve çocuk nüfusunun yaklaşık %2.3'ünün engelli olduğu ortaya konmuştur.⁵

Nüfus ve Konut Araştırması 2011 (2.2 milyon hane-mülakat)

Toplam engelli nüfus:		6.9 %
Engelli çocuklar yaş grubu:	3-9	2.3 %
Engelli çocuklar yaş grubu:	10-14	2.1 %
Engelli çocuklar yaş grubu:	15-19	2.3 %

Bu iki araştırma arasında çıkan yüzdelik farkların araştırmaların başlangıcında tanımlanan engellilik kavramı ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. İlk araştırma sadece engellilik odaklı bir araştırma olup engellilik tanımı içindeki kapsam farklı engel türlerini içerecek biçimde

2 Birleşmiş Milletler, Engellilik Bilgi Notu, Uluslararası Engelli Hakları Sözleşmesi, New York, 2006. (www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/children_disability_rights.pdf)

3 UNICEF, Dünya Çocuklarının Durumu 2013. Engelli Çocuklar, New York, (www.unicef.org/sowc2013/files/SWCR2013_ENG_Lo_res_24_Apr_2013.pdf)

4 633 sayılı KHK'ya göre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü kuruldu. İlgili KHK ve ilgili yazı gereği 31.12.2011'de Özürlüler İdaresi Başkanlığı Kurumu kapatılarak bu kuruma ait iş ve işlemler bu genel müdürlüğe devredildi. 3/5/2013 tarih ve 28636 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6462 sayılı Kanunla genel müdürlüğün adı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak değiştirildi.

5 TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması (2011) (www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=276)

(psiko-sosyal engelliler, kronik rahatsızlığı bulunanlar vb.) oldukça geniş tutulmuştur. İkinci araştırmaysa, genel nüfus sayımına dayanmaktadır ve engellik kavramının tanımı da sadece geleneksel engellilik türlerini (fiziksel engelli, görme engelli, işitme engelli ve zihinsel engelli) içerecek biçimde dar tutulmuştur. Bu nedenle farklı engel türlerinin kapsanması bakımından, ilk araştırmanın verilerinin gerçek durumu daha iyi yansıttığı düşünülmektedir. Öte yandan, araştırma tarihi ile birlikte gözetildiğinde, doğumu kayıt altına alınmayan ya da görüşmeler esnasında hanedeki diğer bireyler tarafından varlığı beyan edilmeyen ya da kurum bakımı altında yaşadığı için bu istatistiklere dahil edilmeyen engelli çocukların da var olabileceği, düşünüldüğünde engelli çocuklar bakımından bu verilerin çok üstünde bir oranla karşılaşma olasılığı bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler Sözleşmelerinde Engelli Çocukların Hakları

Engelli çocukların korunması ve haklarının güçlendirilmesinde; bireysel ihtiyaçlarının gözetilmesi, toplumsal hayatın tüm alanlarına etkin katılımlarının sağlanması ve kendilerini ilgilendiren konularda karar alma süreçlerine katılımlarının sağlanması büyük önem arz etmektedir. Bu hususlar ayrıntılarıyla ilk olarak Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde ele alınmış, çok daha yeni bir sözleşme olan Engelli Hakları Sözleşmesi'nde de bir kez daha altı çizilerek, devletlerin yükümlülükleri vurgulanmıştır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BM ÇHS - 1989)⁶

Madde 23:

1. Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel engelli çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.
2. Taraf Devletler, engelli çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde bulundukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.
3. Engelli çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2'nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; engelli çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.
4. Taraf Devletler, uluslararası iş birliği ruhu içinde, engelli çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle göz önüne alınır.

⁶ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi, Türkiye tarafından 14 Ekim 1990'da imzalanmış ve 27 Ocak 1995'te Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi (BM EHS - 2007)⁷

Madde 3:

(h) Engelli çocukların gelişen kapasitelerine saygı duyulması ve engelli çocukların kendi kimliklerini koruyabilmeleri için haklarına saygı duyulması.

Madde 7:

1. Taraf Devletler, engelli çocukların diğer çocuklarla eşit bir şekilde tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam olarak yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alacaktır.
2. Engelli çocuklarla ilgili tüm eylemlerde, çocuğun üstün yararının gözetilmesine öncelik verilecektir.
3. Taraf Devletler, engelli çocukların diğer çocuklarla eşit bir şekilde kendilerini etkileyen her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkına sahip olmasını, yaşlarına ve olgunluk seviyelerine göre görüşlerine önem verilmesini ve bu hakkın tanınması için engellerinin çeşidine ve yaşlarına uygun destek sunulmasını sağlayacaktır.

Engelli Çocuklara Karşı Şiddet

Çocuğa yönelik şiddet, çocuğun temel hak ve özgürlüklerini tam ve etkili şekilde kullanabilmeleri önündeki en önemli engellerdendir ve gelişmelerini doğrudan etkilemekte, yaşamlarına tehdit ve korkuyu sokmakta, fiziksel ve ruhsal olarak ciddi izler bırakmaktadır. Söz konusu olan engelli çocuklar olduğunda, şiddetin etkisi çok daha ağır olabilmektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 19. maddesi ve Çocuk Hakları Komitesi'nin çalışmaları uyarınca, Birleşmiş Milletler Çocuğa Karşı Şiddet Araştırması'nın (UNVAC) amaçları çerçevesinde çocuğa karşı şiddet şu şekilde tanımlanmıştır:⁸

“Çocuk istismarı ve çocuklara kötü muamele, sorumluluk, güven veya güç, ilişkileri bağlamında, çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişmesi veya onuru açısından fiili veya potansiyel zararlar sonuçlanan her tür fiziksel veya duygusal kötü muameleyi, cinsel istismarı, ihmali veya ihmalkâr davranışı, ticari veya başka amaçlı sömürüyü kapsar.”

⁷ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 13 Aralık 2006 tarihinde kabul edilen Engelli Hakları Sözleşmesi, Türkiye tarafından 30 Mart 2007'de imzalanmış ve 18 Aralık 2008'de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁸ UNVAC - Birleşmiş Milletler Çocuklara Yönelik Şiddet Araştırması (2006) (www.unviolencestudy.org/)

Giriş bölümünde de vurgulandığı gibi, çocuğa karşı şiddet ile ilgili yazılmış raporlara ve haber analizlerine bakıldığında ne yazık ki çoğu zaman engelli çocuklara karşı yapılmış şiddet vakaları hakkında bilgi alınamamaktadır. Oysa engelli çocuklar engel durumları nedeniyle karşılaştıkları şiddet eylemlerinden daha ciddi şekilde etkilenebilmektedir.

UNICEF'in 2013 Yılında Yayınladığı Engelli Çocuklar Raporu'na Göre:⁹

- Engelli çocuklar dünya genelinde engelsiz akranlarına göre 3.7 kat daha fazla şiddete maruz kalmaktadır.
- 3.6 kat daha fazla fiziksel şiddetin mağduru olmaktadır.
- 2.9 kat daha fazla cinsel şiddet mağduru olmaktadır.
- Zihinsel engelli ve psiko-sosyal engelli çocuklar tüm engel gruplarına göre şiddet ortamında en dezavantajlı kalan grupları oluşturuyor, bu gruplar 4.6 kat daha fazla cinsel şiddetin mağduru olmaktadır.
- 3 kat daha fazla zorbalığa (akran ve yetişkin şiddetine) uğramaktadırlar.

Aynı raporda farklı ülkelerdeki durum şu istatistikler ile ortaya konmuştur:

- İngiltere'de zihinsel engelli çocuklar 5 kat, konuşma problemi olan çocuklar 3 kat daha fazla (engelsiz akranlarına oranla) şiddete maruz kalmaktadırlar.
- Norveç'te ise işitme engelli kişilerin %80'i çocukluklarında istismara uğradığını belirtmektedir.

Türkiye'de Durum Nedir?

Türkiye'de engelli bireylerin sorunlarını ve bu sorunların boyutlarını ortaya koyan araştırma ve izleme çalışmaları ne yazık ki oldukça sınırlıdır ve bu tip çalışmalara duyulan ihtiyaç, her geçen gün daha da artmaktadır. Toplumun engelli sorunlarına karşı ilgi ve duyarlılığının artması, bunun paralelinde devletin engelli sorunlarının çözümü yönünde politikalar geliştirme çabası, bu ihtiyacın temel dinamiğini oluşturmaktadır. Ancak Türkiye'de engelli bireyler konusunda veri tabanlarının yeterli olmayışı ve izleme mekanizmalarının gelişmemiş olması, sahanın ihtiyaç duyduğu sıklıkta, içerikte ve derinlikte araştırmanın yapılamaması sonucunu doğurmuştur.

⁹ UNICEF, Dünya Çocuklarının Durumu 2013 Raporu – Engelli Çocuklar (https://www.unicef.org/sowc2013/focus_violence.html)

TOHAD, 2013 yılından bu yana engelli bireylerin Türkiye'deki durumlarını ortaya koymak, haklarından ne derece yararlanabildiklerini ölçmek amacıyla çeşitli alanlarda izleme çalışmaları yapmaktadır. TOHAD'ın yaptığı bu çalışmalar sırasında, araştırma ekibi, engelli bireylerin maruz kaldığı hak ihlalleri arasında fiziksel-cinsel şiddet, istismar ve kötü muamele olaylarının ciddi boyutlarda olduğunu gözlemlemiştir. Diğer yandan, söz konusu olayların toplumun geniş kitleleri bakımından yeterince görünür olmadığı ve daha da önemlisi bu olayların boyutunu ortaya koyan çalışmaların yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. Bu sebeple 2016 yılında TOHAD "Engelli Bireylere Yönelik Fiziksel-Cinsel Şiddet, İstismar ve Kötü Muamele Olayları İzleme Raporu"nu¹⁰ hazırlamıştır. Raporla elde edilen veriler, farklı parametreler (yaş, cinsiyet, engel türü, şiddet türü vb.) ışığında analiz edilerek ortaya konmuştur.

Hazırlanan bu bilgi notunda da çocuğa karşı şiddet ile ilgili Türkiye verileri TOHAD'ın bu raporundan elde edilen veriler ile ortaya konmuştur. 2012 - 2016 yılları arasındaki vakaların tarandığı bu raporda veri kaynakları şu şekilde sıralanmıştır:

- Medya taraması
- Bilgi edinme başvuruları
- Nitel araştırma
- Mahkeme kararları taraması
- Mevzuat irdelemesi

Bu veri kaynakları kullanılarak toplam 391 vakaya ulaşılmıştır. Bu vakalardaki mağdurların yaşa ve yıllara göre dağılımı şu şekilde ortaya konmuştur:

Tablo 1: Mağdurların yaşa ve yıllara göre dağılımı

Mağdurların Yaşa ve Yıllara Göre Dağılımı							
Yaşlar	Yıllar					Toplamları	
	2012	2013	2014	2015	2016	Sayıları	Yüzdeleri
<15	16	13	15	21	34	99	25,32
16-18	8	9	7	4	14	42	10,74
>19	31	18	23	29	37	138	35,29
Bilinmeyen	19	19	17	21	36	112	28,64
Toplamları	74	59	62	75	121	391	100,00

10 TOHAD, "Engelli Bireylere Yönelik Fiziksel-Cinsel Şiddet, İstismar ve Kötü Muamele Olayları İzleme Raporu", Haziran 2017, Ankara. (www.engellihakliarizleme.org/tr/files/belgeler/fiziksel_cinsel_siddet_izleme_raporu_2016.pdf)

Raporda, engelli bireylere yönelik fiziksel/cinsel saldırı ve kötü muamele olaylarının yaş gruplarına göre dağılımları düzenlenirken; çocuk mağdurlar konusunda Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) getirdiği ayırım dikkate alınmıştır. Bu kapsamda çocuklar için 15 yaş ve altı, 16-18 yaş aralığı olmak üzere iki kategori oluşturulmuş, 19 yaş ve üstü yetişkin sınıfla tek kategoride ele alınmıştır. Bu bağlamda Tablo 1 incelendiğinde 99'u (%25,32) 15 yaşın altında, 42'si (%10,74) ise 16-18 aralığına olmak üzere toplam 141 engelli çocuk, fiziksel/cinsel saldırı ve kötü muamele mağduru olmuştur. Bu rakamlara göre 18 yaşın altındaki mağdur engelli bireyler, bütün yaş grubu mağdurlarının %36,06'sını oluşturmaktadır. Ancak bu noktada, 391 olay mağdurunun 112'sinin yaşının medyada yer alan haberlerde tespit edilemediğinin altını tekrar çizmekte fayda vardır. Diğer yandan bu kişilerin çok önemli bir kısmının da haber içeriklerine, haberdeki resim ve olayların geçtiği yıl vb. göstergelerine bakılarak, 18 yaş altında olduğu yönünde bir öngöründe bulunmak yanlış olmayacaktır. Yani olay mağduru engelli çocuk sayısının belirlenen sayıdan fazla olması kuvvetle muhtemeldir.

Vakaların yaşa göre dağılımına bakıldığında ise aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır:

Tablo 2: Vakalara ve yaş gruplarına göre dağılımı

Vaka Türleri	Yaşlar			Toplamları		
	<15	16-18	>19	Bilinmeyen	Sayıları	Yüzdeleri
Cinsel İstismar	43	26	52	20	141	36,06
Fiziksel Şiddet	22	6	34	24	86	21,99
İhmal Etme	10	1	10	8	29	7,42
Duygusal Şiddet	5	0	3	16	24	,614
Cinsel Taciz/Tecavüz	5	2	12	5	24	6,14
İnsanlık Dışı Muamele	0	0	6	14	20	5,12
İşkence	0	0	2	11	13	3,32
Fiziksel Şiddet ve İhmal Etme	4	0	1	8	13	3,32
Sömürü	2	1	4	0	7	1,79
Cinsel İstismar ve Sömürü	4	2	1	0	7	1,79
Fiziksel Şiddet ve Cinsel İstismar	0	1	4	2	7	1,79
Fiziksel ve Duygusal Şiddet	0	0	2	1	3	0,77
Cinsel Taciz /Tecavüz ve Sömürü	0	1	2	0	3	0,77
Fiziksel Şiddet, Cinsel İstismar ve Sömürü	1	1	1	0	3	0,77
Cinsel İstismar ve İhmal Etme	0	1	0	1	2	0,51
Cinsel Taciz/Tecavüz, İstismar ve Sömürü	1	0	0	1	2	0,51
Duygusal Şiddet ve İhmal Etme	0	0	2	0	2	0,51
İşkence ve İhmal Etme	0	0	1	1	2	0,51
Duygusal Şiddet ve Cinsel İstismar	1	0	0	0	1	0,26
Fiziksel Şiddet ve Sömürü	1	0	0	0	1	0,26
Fiziksel Şiddet ve Cinsel Taciz/Tecavüz	0	0	1	0	1	0,26
Toplamları	99	42	138	112	391	100,00
Yüzdeleri	25,32	10,74	35,29	28,64	100,00	

Yukarıdaki tablo detayları, olayların detaylı dağılımı hakkında kapsamlı bir döküm sunmakla birlikte, medyada 2012-2016 yılları arasında yer alan haberlerde engelli mağdurların olay kategorisi/yaş dağılımı incelenmesi sonucunda aşağıdaki hususlar dikkat çekmektedir:

- Engellilere yönelik fiziksel/cinsel şiddet, kötü muamele olaylarının geneli bakımından 391 engelli mağdurdan 141'nin (%36), 18 yaş ve altı engelli çocuktan oluştuğu görülmektedir.
- 112 olayda medya haberi üzerinden bir yaş tespiti yapılamamıştır. Ancak medya haberlerine yansıyan (mağdur resmi, olayın zaman bazında geçmişi vb.) göstergeler, mağdurların önemli bir kısmının 18 yaşın altında engelli çocuklar olduğuna işaret etmektedir.
- Cinsel istismar bağlamında en çok olay, çocuk engellilere karşı gerçekleştirilmiştir. Buna göre toplam 141 olan cinsel istismar olayının 43'ü 15 yaşından küçük, 26'sı 16-18 yaş arası olmak üzere toplam 69'u (%48,9) engelli çocuğa karşı gerçekleşmiştir. Yaş tespiti yapılan vakalar bazında dahi, engelli çocukların yaşadığı olay sayısı 19 yaşın üzerindeki engellilerin yaşadığı (52) olaydan fazladır.
- 24 cinsel taciz/tecavüz saldırısının beş tanesi 15 yaşından küçük, iki tanesi ise 16-18 yaş arası olmak üzere toplam yedi engelli çocuğa karşı gerçekleşmiştir.
- İçinde cinsel saldırı olan çoklu olayların alt gruplarıyla birlikte düşünüldüğünde toplamda 194 olan cinsel içerikli saldırının 55'i 15 yaş altı, 34'ü ise 16-18 yaş arası olmak üzere toplamda 89'u (%45,9) engelli çocuklara karşı gerçekleştirilmiştir. Bütün bu sayısal dağılım, engelli çocukların yaygın bir şekilde cinsel saldırı riski altında olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sayıların sadece medyaya yansıyan haberlerden oluştuğu ve gerçek sayının bu rakamların çok üzerinde olduğu bu noktada bir defa daha vurgulanmalıdır.
- Tabloda yapılan incelemede yer alan bir diğer husus ise, işkence, duygusal şiddet olaylarının daha ziyade yetişkin engellilere yönelik olmasıdır. Buna karşılık ihmal (bakımsız ve/veya gözetimsiz bırakma) olaylarının 15 yaş altı engelliler ile 19 yaş üstü engelliler arasında benzer bir dağılım gösterdiği, 16-18 yaş arası engellilerin ihmalinin medyaya en az yansıyan olay grubu olduğu görülmektedir. Bu durumun anlamlı bir sosyolojik boyutunun olması tartışmalı bir konu olup, üzerinde ayrıca durulmasında fayda vardır.

Şiddet, Engelli Çocukları Nerede ve Nasıl Buluyor?

Alan yazındaki çeşitli raporlar, bilimsel yayınlar tarandığında ve sahadan gelen bildirimler incelendiğinde şiddetin meydana geldiği yer ve koşullar bakımından dokuz (9) maddelik bir liste oluşturulabilmektedir:

1. Evde ve aile ortamında yaşanan şiddet
2. Okul ortamında yaşanan şiddet
3. Kurum bakımı altında yaşanan şiddet
4. Ceza sisteminde yaşanan şiddet
5. Toplum temelli şiddet
6. Para elde etme ya da zorla çalıştırma amaçlı şiddet
7. Cinsel istismar ve sömürü amaçlı şiddet
8. Siber şiddet
9. Engelliğe sebep olan şiddet

Bu yer ve koşullar daha detaylı biçimde incelenecek olursa:

1. Evde ve Aile Ortamında Yaşanan Şiddet:

Şiddet Ortamının Olduğu Aileler

Bazı ailelerin ortamlarında zaten şiddet bulunmaktadır ve çocuklar bu şiddet dolu aile ortamında dünyaya gelmektedirler. Engelli bir çocuğun bu ortamda şiddete uğrama oranı daha yüksektir, çünkü şiddet ortamından uzaklaşabilecek ya da bu ortamda kendini koruyacak-savunacak becerilere sahip değildir.

Örneğin,

- Fiziksel engelli bir çocuk şiddete uğradığında şiddet ortamından ve eyleminden kolayca kaçamayabilir (örneğin, tekerlekli sandalye kullandığı için kolayca ortamdaki uzaklaşamaz) ya da kendini koruyamaz (örneğin, serebral palsili bir çocuk elini hareket ettiremediği bir durumda kendini koruyamaz ya da karşılık veremez).
- Zihinsel engelli bir çocuk şiddetin ne zaman ve kimden geleceğini anlamayabilir.
- İşitme engelli bir çocuk evde işaret dili kullanıyorsa (ve bu dil sadece o evde kullanılan bir işaret dili ise – “home sign - ev işaret dili”) dışarıda bu dili bilmeyen kişilerle iletişim kuramayabilir ve uğradığı şiddeti ev dışından herhangi bir kimseye aktaramaz.

Aile ortamında şiddete uğrayan çocukların şiddet ortamından uzaklaşmasının sağlanabilmesi için özellikle üçüncü kişilerin (sağlık personeli, öğretmen, komşu vb.) farkındalığı ve ihbarı hayati önem taşımaktadır. Bu tip bir durumdan şüphelenildiğinde ya da böyle bir duruma tanık olduğunda, doğrudan ilgili birimlere başvuru yapılmalı ve şiddet uygulayan kişiler hakkında şikayetçi olunmalıdır.

Engelli Çocuğun Şiddetin Nedeni Olarak Görülmesi

Teşhis konulmadan çok önce çocukla ilgili oluşan yanlış anlamalar şiddete sebep olabilir. Örneğin, otizmli çocuklar göz kontağı kuramayabilir ve sözlü ifadelerle tepki veremeyebilir. Yine işitme engelli çocuklar duymadıkları için sesli iletişime yanıt veremeyebilirler. Ancak engelli oldukları ebeveynleri tarafından anlaşılamayan bu çocuklar ebeveynlerine itaat etmedikleri gerekçesi ile şiddet görebilirler.

18 Mayıs 2018 tarihli çalıştayda alanda çalışan sivil toplum kuruluşları tarafından belirtilen görüşlere göre bazı aileler; çocukları okula gitmek istenmeyince ya da kendi arkadaş ortamlarında engelli çocuklarının davranışları nedeniyle yalnız kalınca ya da alışık oldukları sosyal çevrelerinde etiketlenme ve sosyal dışlanma ile karşılaşınca bu stresi çocuğa şiddet olarak yansıtabilmektedirler. Bu noktada ailelerin uyguladığı şiddeti tetikleyen faktörleri tespit etmek, ayrıntılı biçimde analiz etmek ve şiddeti ortadan kaldıracak sosyal koşulları çözüm önerisi olarak oluşturmak çok önemlidir.

Ev İçi Şiddet Biçimleri

a. Bebek Öldürme

Dünyanın farklı bölgelerinde engelli çocuklar daha bebekken şiddet ile karşılaşmakta ve yaşam hakları ellerinden alınmaktadır. Engelli bebeklerin doğduktan sonra bilinçli olarak öldürülmesi ne yazık ki var olan bir olgudur. Alandaki çeşitli kaynaklar tarandığında bu olguyu besleyen iki düşüncenin öne çıktığı görülmektedir. Bunlar:

- “Bebeğin içinde şeytan, cin var” düşüncesi ile aileye veya topluma kötü şans getireceği düşüncesi (daha çok ilkel kabilelerde görülen bir durum)
- Bebeğin engelinden dolayı acı çekmemesi için bilinçli şekilde öldürülmesi (farklı ülkelerde, farklı sosyo-ekonomik seviyelerde ve farklı eğitim düzeylerindeki ebeveynlerde görülen bir durum)

Engellilik hakkında toplumdaki önyargılar (kusurlu ebeveyn algısı), toplumdaki önemli kişi ve liderlerin yanlış yönlendirmeleri (toplumsal ya da dini liderlerin tavsiyesi) ve çocuk bakımı için yeterince sosyal desteğin devlet tarafından sağlanmamış olması (“ben ölünce bu çocuk ne yapar?” düşüncesi) ailelerin bebek öldürme eylemlerini kendilerince meşrulaştırma sebepleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Bebeklerin öldürülme biçimlerine baktığımızda ise durum çok çarpıcıdır. Bebekler, ya temel hayati ihtiyaçlarının karşılanmaması (yiyecek, su, ilaç vermeme) sonucu ya da doğrudan acıyı bitirme eylemi (boğma vb.) sonucu öldürülmektedirler.

b. Dolaylı Şiddete Yol Açan İhmal

Bazen aileler doğrudan şiddet uygulamak yerine çocuklarını ihmal ederek de şiddet koşulları oluşturabilmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Temel ihtiyaçları karşılamama (yiyecek-içecek vermeme, temizlik yapmama)
- Engellilik temelli ihtiyaçları karşılamama
- Profesyonellerin duruma müdahale etmemesi (ailenin stresini anlama algısı)
- Cinsiyet temelli ihmal (kız çocuklara erkek çocuklara oranla daha az önem vermek gibi – rneğın Nepal’de gözlemlenen duruma göre ocuk felci olan erkek çocukların yaşama oranı ocuk felci olan kız çocuklara göre 2 kat daha fazla, bu da erkek çocukların daha fazla tedavi ve bakım gördüklerine işaret etmektedir, diğerk bir deyişle kız çocukları kaderine terk edilmektedir)

c. Sosyal İzolasyon ile Oluşan şiddet

Aile yelerinin engelli çocukla ilgilenmemesi, onu görmezden gelmesi ve hiç ya da nadiren iletişim kurması sonucu ortaya çıkan şiddet biçimidir. Toplumdan utanma ya da güvenlik tehlikesi gerekçesiyle çocuğın evde hapsedilmesi, çocuğın evin dışına çıkmasının yasaklanması aile ortamında sıklıkla görülen izolasyon biçimleridir. Bu vakalar incelendiğinde, komşuların bu evde engelli ocuk olduğunu hiç bilmemesi, akrabalara çocuğın öldüğünün söylenmesi rastlanan durumlar arasında yer almaktadır.

d. Evdeki Destek Personelinin şiddeti

Ailenin kendi iletişim ağından gelen bir bakıcı (akraba, komşu vb.) ya da aileye profesyonel olarak bakım ve yardım hizmeti sağlayan kişiler ocuğaa şiddet uygulayan kişilere dönüşebilirler.

- Ebeveynler evde yokken ya da onlardan gizli uygulanan fiziksel, cinsel, sözel ve duygusal şiddet ile ocuk mağdur olabilir.
- Ya da daha vahim bir durum olarak, ebeveynler şiddetten haberdar olabilir ya da şüphelenebilir; ancak bu bakıcının desteğinden başka bir alternatif desteğee sahip olmadıkları için şiddete sessiz/tepkisiz kalabilirler.

Ev İçi şiddete Müdahale Etmeyi Engelleyen Sebepler

Bazen koşullar gereğii engelli çocuklar şiddet ortamında uzaklaştırılmazlar. Bu durumlar şu şekilde sıralanabilir:

- Sosyal hizmet uzmanları ya da ocuk hakları savunucuları çocuğın yaşadığı bu durumdan haberdardır; ancak alternatif bir bakım merkezinin olmaması nedeniyle ocuğuu evinden uzaklaştıramazlar.
- Çocuğın şiddete karşı tepkisi farklı olabilir. ocuk şiddeti kötü bir durum olarak algılamaz, onun yerine aile üyelerinin ilgi ve sevgi biçimi olarak yorumlar. Bu durumda,

çocuk şiddetin farkında olmayabilir – şiddeti şiddet olarak algılayamaz. Örneğin, abisinden ya da ablasından gördüğü fiziksel şiddeti kardeşler arası şakalaşma olarak yorumlayabilir.

- Çocuk şiddeti algılar; ancak ya fiziksel ve zihinsel kapasitesi ya da korkusu nedeniyle yardım talep edemez.
- Çocuk şiddeti algılar; ancak aile bağlarını kaybetmek istemez, bu nedenle şiddete uğradığı aile ortamından ayrılmak istemez.
- Çocuk şiddeti algılar, otoritelerden yardım ister; ancak cevap alamaz.

2. Okul Ortamında Yaşanan Şiddet

a. Okula Giderken Yaşanan Şiddet

Birçok engelli öğrenci daha okul ortamına adım atmadan şiddet mağduru olabilmektedir. Okula servisle giden öğrenciler, hem servis hizmeti veren kişinin uyguladığı şiddete hem de aynı aracı kullanan akranlarının şiddetine uğrama riski ile karşı karşıya kalabilmektedir.

Fiziksel, cinsel ya da psikolojik istismar durumu – servis şoförü tarafından uygulanarak,

Fiziksel ve sözel şiddet (özellikle akranların uyguladığı şiddet); zorbalık, aşağılanma ve fizik şiddetin hedefi olma (dayak yemek, taşlanmak, tükürülmek vb.) gibi biçimlerde gerçekleşebilmektedir.

21.11.2014 tarihli Posta Gazetesi'nde yayınlanan habere göre¹¹, tekerlekli sandalye kullanıcısı olan öğrenci, taşıma hizmeti sunan servisin rampalı olmaması ve hizmet veren kişilerin soruna çözüm üretmemesi (bilinçli ihmali) nedeniyle okula gidememekte, okul ortamında verilen eğitim hizmetinden yoksun kalmaktadır.

Öte yandan, okula tek başına yürüyerek ya da bisiklet sürerek giden çocuklar suçluların (hırsız, pedofil) hedefi olması mümkündür (soyulmak, kapkaç, tecavüz). Özellikle zihinsel engelli ve işitme engelli çocuklar böyle bir durumla karşılaştıklarında tepki veremedikleri ya da yardım çağıramadıkları için daha fazla şiddete maruz kalabilmektedir.

b. Okul İçinde Yaşanan Şiddet

Okul ortamındaki aktörler (öğretmenler, idareciler, yardımcı personeller, veliler ve öğrenciler) bazen engelli öğrencilere şiddet uygulayan kişilere dönüşebilmektedir.

¹¹ Posta Gazetesi, Dilara'nın Okul Özlemi Bitiyor, 21.11.2014
(<https://www.posta.com.tr/dilaranin-okul-ozlemi-bitiyor-254667>)

- **Öğretmen ve idarecilerden kaynaklanan şiddet:**

Öğretmenlerin engelli öğrenci ile nasıl iletişim kuracağını bilmemesi farklı ve yanlış tepkiler vermelerine yol açabilir, öğrencileri kapasitelerinin çok ötesinde beklentilere zorlayabilir, sert disiplin yöntemleri uygulayarak şiddete sebep olabilirler.

TOHAD'ın hazırladığı raporda¹² nitel görüşme yapılan cam kemik hastalığı olan katılımcı, ilkokulda yaşadığı fiziksel şiddet olayını şu şekilde aktarmıştır:

“Bizi sıra dayasına çektiler, ben de dayak yedim. Öğretmenimiz dayak ata ata bana doğru gelirken korkmuştum. Parmağım kırılabilir diye düşündüm. Aslında öte yandan da hoşuma da gitti, diğer çocuklardan ilk defa ayrı tutulmamıştım. Dayaktan sonra parmağım geri dönmüştü, bir hafta kadar ağrıdı, hâlbuki hiç hak etmemiştik. ‘Ben buna karşıyım’ diyebilmişim; yani ‘Kabahatli kim ise o hesap versin, niçin hepimiz bunun ceremesini çekiyoruz?’ demiştim.”

Öte yandan, engelli öğrencinin eğitimin engelsiz öğrenciler kadar değerli bulunmaması ve eğitim tedbirleri için gereken özenin gösterilmemesi de yine psikolojik şiddet yaratan durumlar ortaya çıkarmakta, engelli öğrencinin öz benliğine zarar vermektedir.

06.02.2014 tarihli Gaziantep Güneş Gazetesi¹³ haberine göre, engelli öğrenci ilkokulun ilk üç yılını evde eğitim alarak tamamlamış, 4. sınıfı okumak için okula devam etmek istemiştir. Ancak okulun 2. katında bulunan 4. sınıfa tekerlekli sandalye kullandığı için erişemeyen öğrencinin giriş katta 3. sınıfta eğitime devam etmesi söylenmiş ve yıl sonunda 4. sınıf karnesi kendisine verilmiştir. Bu örnekte de görüldüğü üzere idareciler ve öğretmenler tarafından öğrenci ve eğitim hakkı talebi değersizleştirilmiş ve öğrencinin akranlarından ayrı bir sınıfta eğitim almasına sebep olunmuştur. Yaşanan bu durum, psikolojik şiddet ve ihmalin çarpıcı bir örneğidir.

TOHAD'ın hazırladığı raporda nitel görüşme yapılan görme engelli bir katılımcı da kendi yaşadığı bir olayı şu şekilde aktarmıştır:

“Lise 1’de matematik öğretmenim bana, ‘ben senle uğraşamam; sana formaliteden bir sınav yapayım; dersi birazcık dinle; anlamaya çalış; ne anladığını bana anlatırsın; ben sana 55 veririm geçersin’ dedi. Ben de bunu o günkü kafa yapımla, zaten matematik çok istediğim bir alan değil, ben sözle okuyacağım diye kabul edip matematikle aramı bozmuş oldum.”

12 TOHAD, “Engelli Bireylere Yönelik Fiziksel-Cinsel Şiddet, İstismar ve Kötü Muamele Olayları İzleme Raporu”, Haziran 2017, Ankara. (www.engellihaklariizleme.org/tr/files/belgeler/fiziksel_cinsel_siddet_izleme_raporu_2016.pdf)

13 Gaziantep Güneş Gazetesi, Engel Üstüne Engel, 05.02.2014 (www.gaziantepgunes.com/29593/kunye.asp)

- **Engelsiz akranlardan kaynaklanan şiddet:**

Öğretmen ve idarecilerin olumsuz davranışlarını benimseyen ya da kendisinden daha güçsüz gördüğü engelli öğrenciye şiddet uygulayan engelsiz öğrencilerle de okul ortamında sıklıkla karşılaşmaktadır. Engelli çocukların kendileri ve aileleri için şikâyet mekanizmasının eksikliği de şiddetin devam etmesine; hatta şiddet seviyesinin giderek artmasına sebep olabilmektedir. Ayrıca, akran zorbalığı konusunda okulun bir stratejisinin olmaması engelli çocukların özellikle engelsiz akranlarından fiziksel ve sözel şiddete uğrama riskini de arttırabilmektedir.

- **Engelsiz öğrencilerin velilerinden kaynaklanan şiddet:**

Eğitim sistemimizin sınava dayalı olması ne yazık ki hem öğrenciler hem de veliler arasında amansız bir yarışın başlamasına sebep olmaktadır. Bu yarış nedeniyle veliler çocuklarının akademik başarısına odaklanmakta ve onların başarısını etkileyen faktörlerin sınıf ve okul ortamında olmasını istememektedir. Engelli öğrencilerin akademik açıdan daha başarısız olacağı önyargısı nedeniyle veliler kendi çocuklarının bu öğrenciler ile yakın temasta olmasını istememektedir. Ne yazık ki istenmeyen çocuk ilan edilen engelli çocuklar hem engelsiz akranlarının hem de velilerin şiddetine uğrayabilmektedir.

24.10.2014 tarihli Sabah Gazetesi'nde¹⁴ Antalya'da yaşanmış bir olay aktarılmıştır. Haberde engelli bir öğrencinin sınıfta istenmediği için engelsiz öğrencilerin velileri tarafından protesto edildiği, bu nedenle sınıfta yalnız bırakıldığı ifade edilmektedir. Engelsiz öğrencilerin velileri ortak karar alarak engelli öğrenciyi protesto etmek amacıyla aynı gün çocuklarını okula göndermemişlerdir.

c. Yatılı Okullarda Yaşanan Şiddet

Farklı engel türlerinden gelen öğrencilere ihtiyaçlarına uygun özelleştirilmiş eğitim vermek amacıyla kurulan yatılı okullar bulunmaktadır. Bu okulların yurtlarında kalan çocuklar fiziksel ve cinsel şiddet mağduru olabilmektedir. Şikâyet mekanizmasının olmaması ya da yetersiz olması ya da engelli çocuklar için erişilebilir olmaması maalesef şiddetin devam etmesine, bazen de şiddetini arttırarak devam etmesine yol açmaktadır.

Öğretmen tutumuna örnek:

TOHAD'ın hazırladığı raporda görme engelli bir katılımcı, ceza yaklaşımının yatılı okullarda da kullanıldığını şu şekilde aktarmıştır.

¹⁴ Sabah Gazetesi, Selen Sınıfta Yalnız Kaldı, 24.10.2014 (www.sabah.com.tr/akdeniz/2014/10/24/selen-sinifta-yalniz-kaldi)

“ ‘Bir yerin camı kırılmış, oturma cezası... 70 kişi birden saatlerce oturuyoruz. Kapıda. Ne kadar süreceği belli değil. Bu cezayı verenin gönlüne kalmış. Bence sistematik şiddet! Ona sorarsan aslında bu çocukları bir arada tutma eylemi bir yandan’ örneği ile aktarmıştır. Bu uygulamanın, herhangi bir neden gerekçe gösterilerek çok defa tekrarlandığını ‘her hafta cumartesi bir seans alıyorduk’ diyerek aktarırken, ‘ben cumartesi pazar günlerinden nefret ederdim’ diyerek de duygusunu paylaşmıştır. ”

Ceza sistemine örnek:

Yine TOHAD raporunda görüşme yapılan bir başka katılımcı “taharet eğitimi” olarak isimlendirdiği, çocuğun tuvalette hijyenik ve İslami kurallara uygun şekilde temizlenmeyi öğrenmesi için uygulanan tekniklerden örnekler vermiştir. Haftalık çamaşır yıkama günlerinde, iç çamaşırını kirli çıkan çocukların, diğer çocukların içinde ifşa edilerek, nasıl rencide edildiğini anlatmış, bugün yatılı okullarda aynı yöntemlerin kullanılıp kullanılmadığından emin olmamakla birlikte kendisi üzerinde ne kadar yıkıcı etkisi olduğunu halen hatırladığını iletmıştır.

3. Kurum Bakımı Altında Yaşanan Şiddet

Çocukların yaşadığı kapalı kurumlar şiddet üreten mekanizmalar olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bazen çocukların aile içindeki şiddet ortamından uzaklaştırılmak için bakım kurumlarına alınması ve fakat kurum bakımı altındayken de şiddete uğramaları karşılaşılan sorunlardandır. Bu durumun belli başlı sebepleri olabilmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Nitelik ve nicelik açısından yetersiz personel (yetersiz hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim, uzun ve ağır çalışma koşulları, düşük ücret, düşük sosyal saygı)
- Çocuğun kapasitesinin yeterince anlaşılmamış olması
- Personelin bilinçli ihmali
- Ziyaretçilerin şiddeti
- Farklı yaş gruplarından çocukların aynı ortamda kalması sonucu akran ve/veya abla-bla şiddeti
- Yetersiz yiyecek ve ısınma imkanları
- Kurumların şehir merkezinden uzak olması – denetimsizlik
- Şiddet içeren disiplin yöntemleri (dayak, bir yere bağlama vb)
- Vesayet sorunu (kimsesi olmayan çocuklar için)
- Öte yandan hastane ve kapalı kurumlardaki yanlış tedaviler de engelli ve hasta çocukların şiddete uğramasına neden olmaktadır. Elektroşok uygulaması, yanlış veya fazla ilaç verme ve kısırlaştırma bu tür durumlarda karşılaşılan şiddet uygulamaları olabilmektedir.

Mental Disability Rights International – Uluslararası Zihinsel Engellilik Hakları Örgütü (MDRI) tarafından 2005 yılında Türkiye’de kapalı kurumlarda yapılan bir araştırma,

“Behind Closed Doors” (Kapalı Kapılar Ardında)¹⁵ adıyla rapor olarak yayımlanmıştır. Bu raporda paylaşılan bazı fotoğraflarda, yataklarında uzun saatler boyunca yalnız ve ilgisiz bırakıldıkları için sıkılan ve kendilerini tırmalayan ya da kendilerine vuran engelli çocukların ellerinin bileklerinden kollarına yapıştırılan pet şişeler içinde tutulduğu gözlenmektedir. Yine aynı raporda bazı çocukların yatağa bağlandığı ifade edilmektedir.

4. Ceza Sisteminde Yaşanan Şiddet

Engelli çocuklar ceza sistemine de dahil olabilmektedir ve burada şiddete maruz kalmak bakımından engelsiz akranlarına göre daha büyük risk altındadır.

- Okula kayıt olamama, okul terk oranlarının yüksek olması ve sokağa terk edilme ihtimallerin yüksek olması gibi nedenlerle engelli çocukların suça bulaşma riskleri yükselmekte ve ceza sistemine dahil olma olasılıkları artmaktadır.

Önemli Not

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Eylül 2018¹⁶ tarihinde yayınlanan verilerine göre,

- 2017-2018 eğitim öğretim yılında toplam 17 milyon 885 bin 248 öğrenci örgün eğitimden yararlanmaktadır.
- Oysa örgün özel eğitim ve kaynaştırma eğitiminden yararlanan toplam öğrenci sayısı 353 bin 610 öğrencidir.
- Diğer bir deyişle, engelli öğrenciler toplam öğrenci nüfusunun sadece %1.9'unu oluşturmaktadır.
- Fakat TÜİK'in 2011 Nüfus ve Konut Araştırması'na göre bu yaş aralığında bulunan engelli çocuk oranı %2.3'tür.
- Öte yandan, engelli öğrencilerin kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminde kademelere göre dağılımına baktığımızda öğrencilerin okul devam oranlarının liseye gelindiğinde dramatik biçimde düştüğü görülmektedir. Bu durum öğrencilerin ergenlik çaığında okul dışında kalma veya suça itilme riskini de düşündürmektedir.

¹⁵ MDRI, Kapalı Kapılar Ardında (2005). (www.driadvocacy.org/wp-content/uploads/turkey-final-9-26-05.pdf)

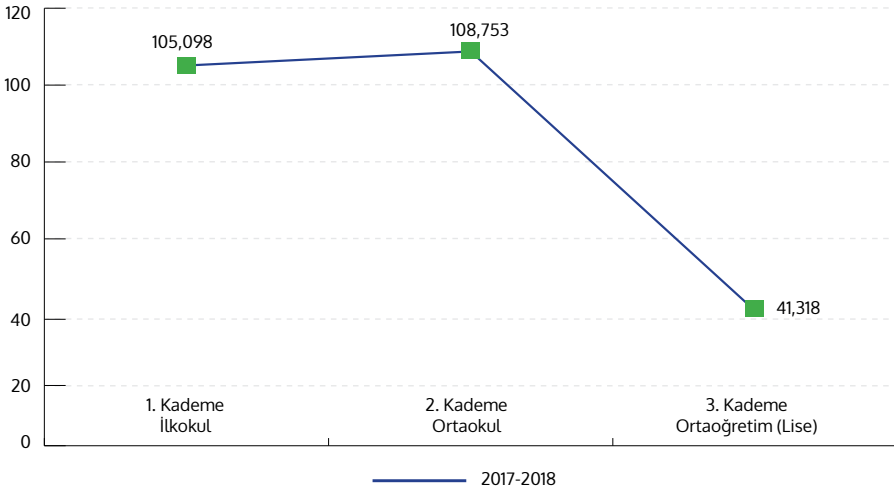
¹⁶ Milli Eğitim Bakanlığı, 2017-2018 Eğitim-Öğretim İstatistikleri, 2018 (https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=327)

KADEME

ÖĞRENCİ SAYISI

İlkokul	105.098
Ortaokul	108.753
Lise	41.318

Kaynaştırma Eğitimine Dahil Olan Engelli Öğrencilerin Kademelere Göre Dağılımı

- Sokakta şiddet görerek engelli olan çocuklar da suça itilmiş ise sistemin içine girmektedirler.
- Engelli çocukların engelsiz kişilere kendilerini kabul ettirme, kanıtlama arzusu suça karışmalarına neden olabilmektedir.
- Suç işlerken polisle karşı karşıya kalan ve kaçmak isterken engeli nedeniyle kaçamayan engelli çocuklar, aynı durumla karşı karşıya kalan ve kaçabilen engelsiz akranlarına göre ceza sistemi ile daha hızlı tanışabilmektedirler.
- Suç teşkil eden durumları yeterince iyi algılayamadıkları için bilinçsizce suça sürüklenebilmektedirler.
- Kendilerini kolayca savunamama riski taşıdıklarından hapisshanede fiziksel ve cinsel şiddete uğrama olasılıkları artmaktadır.

5.Toplum Temelli Şiddet

- Engelli çocuklar toplum tarafından kolayca hedef haline getirilebilmektedirler, böylelikle engelli çocuğa sözel, fiziksel ve cinsel şiddet uygulama riski artmaktadır.
- Engelli çocuğun sosyal kabul ihtiyacı onu şiddete açık hale getirmektedir.
- Adalet sisteminin erişilebilir olmaması, cezasızlık kültürü ve hukukçuların engelli kişilerin ihtiyaçlarını ve içinde bulunduğu koşulları bilmemesi şiddet uygulayan kişilerin ceza almamasına ve şiddetin tekrarlamasına sebep olmaktadır.
- Koruma mekanizmalarının erişilebilir olmaması (sığınma evleri, yurtlar vb.) engelli çocukların toplumda kolayca hedef olmasına ve şiddete uğramasına sebep olabilmektedir.
- Dünyanın farklı noktalarında bazı mantık dışı inanışlar çocukların şiddete maruz kalmalarına sebep olmaktadır. Şeytan çıkarma ayinleri, büyücülük, bazı hastalıkların tedavisinde (AIDS gibi) kız çocukları ile ilişkiye girmek gibi inanışlar engelli çocukları hedef haline getirebilmektedir.

Tanzanya'da albino çocukların yaşadığı kötü durum:

Tanzanya'da ne yazık ki kültürel sebeplerden ötürü albinolar bazı kişiler tarafından ya öldürülüyorlar ya da uzuvları kesilerek büyücülere satılıyor. Siyahi ailelere doğmuş bu beyaz tenli çocukların aileye lanet getirdiklerine inanılıyor ve topluma utanç kaynağı sayıldıkları için sosyal ortamlardan dışlanıyorlar. Çocukların tecavüze uğraması da yine rastlanan durumlardan biri, çünkü bir albino ile cinsel ilişkiye girmenin AIDS tedavisi için etkili olduğu düşünülüyor. Bu sebeple Tanzanya'da albinolar özellikle de çocuklar kamplarda koruma altında tutuluyorlar. 2015 verilerine göre ülkede 9¹⁷ albino koruma kampı yer alıyor. Hem ülkedeki hem de ülke dışındaki birçok sivil toplum kuruluşu albino çocukların korunması ve şiddet sonucu sakatlananların tedavi edilmesi için çaba harcıyor. Örneğin, Elissa Montanti tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulan Global Medical Relief Fund - Küresel Tıbbi Yardım Fonu (GMRF) adlı sivil toplum kuruluşu çalışanları, albino çocukları Tanzanya'dan çıkararak Amerika'da kendi merkezlerine götürüyor ve tedavi görmelerini sağlıyorlar, kaybettikleri uzuvların yerine protezler sağlayarak çocukların rehabilite edilmesine yardımcı oluyorlar.

17 NTV, Afrika'da Albino Olmanın Kabusu, 17.04.2015
(<https://www.ntv.com.tr/video/diger/afrikada-albino-olmanin-kabusu,jPLLTt4ZK0WZkwMdpSabHw>)

6. Para Elde Etme ya da Zorla Çalıştırma Amaçlı Şiddet

Çocuklar para kazanmaları için çeşitli biçimlerde çalışmaya zorlanmaktadır. Çocukların dilenci olarak kullanılması da çok sık rastlanan bir durumdur. Engelli çocukların dilencilik yapması, engelsiz çocukların sakatlanarak dilendirilmesi veya dilenen çocukların sokaktaki insanlardan gördüğü şiddet sonucu sakatlanması ve engelli olması rastlanan şiddet durumları arasında yer almaktadır.

25.11.2011 tarihli Yeniçağ Gazetesi'nin haberine göre kış mevsiminde Adana'da kentin en işlek caddelerinden birinde fiziksel engelli çocuğu ile beraber dilenen anneye, halkın şikayetçi olması sonucu güvenlik timlerince para ceza kesilmiş ve anneye çocuk mahkemesinde dava açılması için polis tarafından işlem yapılmıştır.¹⁸

Çocuk işçilerin iş ortamında engelli hale gelmesi de yine sıklıkla rastlanan bir durumdur. Özellikle madenlerde, çiftliklerde ve ağır sanayide kaçak biçimde çalıştırılan çocuklar iş kazaları sonucu engelli hale gelebilmektedirler.

Cihan Haber Ajansı'nın 23.06.2015 tarihli haberine göre İstanbul Esenler'de babasına ait kasap dükkanında çalışan çocuk, kolunu kıyma makinesine kaptırarak kolunu kaybetmiştir.¹⁹

Yine benzer bir olay 04.03.2018 tarihinde Samsun'da yaşanmıştır. Samsun'un Bafra İlçesi'nde bir kasap dükkanında çalışan 13 yaşındaki S.G., sağ elini kıyma makinesine kaptırarak engelli hale gelmiştir.²⁰

7. Cinsel İstismar ve Sömürü Amaçlı Şiddet

Engelli çocukların cinsel ilişkiye ya da seks işçiliğine zorlanması da yine karşılaşılan bir durumdur. İşitme engelli veya zihinsel engelli kız çocuklarının fuhuşa zorlanması, ruh sağlığı hastanelerinde ve yetimhanelerde kalan çocukların fuhuş amaçlı satılması bu bağlamda görülen vakalardır.

Demirören Haber Ajansı'nın 15.05.2018 tarihli haberine göre Konya'da, zihinsel engelli kızı A.Ç.'ye (15) cinsel istismarda bulunduğu ve erkeklerle ilişkiye girmesini sağladığı gerekçesiyle hakkında, 'çocuğun nitelikli cinsel istismarı' suçundan 47 yıl kesinleşmiş hapis cezası bulunan anne Müşerref Ç. (53) tutuklanmıştır.²¹

¹⁸ Yeni Çağ Gazetesi, Dilenciye 174 TL Ceza, 25.11.2011
(www.yenicaggazetesi.com.tr/dilenciye-174-tl-ceza-59577h.htm)

¹⁹ Youtube, Kolunu Kaptırdığı Kıyma Makinesiyle Hastaneye Getirildi, 23.06.2015
(www.youtube.com/watch?v=vwaRghRTwas)

²⁰ Samsun Gazetesi, Samsun Bafra'da Dehşet! Kasap Çırağı Kolunu Parçaladı, 04.03.2018 (www.samsungazetesi.com/samsun-haber/samsun-bafra-da-dehset-kasap-ciragi-kolunu-parcaladi-h970782.html)

²¹ Mynet, Konya'da İğrenç Olay! Anneden Zihinsel Engelli Kızına Cinsel İstismar, 15.05.2018 (www.mynet.com/konya-da-igrenc-olay-anneden-zihinsel-engelli-kizina-cinsel-istismar-110104123584)

Aydın Denge Gazetesi'nin 19.08.2013 tarihli haberine göre Aydın'da 2011 yılında hastaneye giderken tanıştığı aileyle dostluk kuran ve anne N.S. ile aşk yaşamaya başlayan 70 yaşındaki A.Y., anne N.S.'nin yanında 10 yaşındaki zihinsel engelli kızı S.S.'ye tecavüz etmiştir. Okuldaki öğretmenin dikkati sayesinde ortaya çıkan olay sonrası dava açılmıştır.²²

Şefkat-Der'in 2013 yılında yaptığı bir açıklamada "sokaklarda çalıştırılan vesikasız seks kölesi kadınların" sayısının 100.000'den fazla olduğu ve Türkiye'deki "seks kölelerinin" yaklaşık 50.000'inin çocuk olduğu belirtilmiştir. Açıklamada engelli çocuklar (özellikle zihinsel engelli çocuklar) risk grupları arasında sayılmıştır.²³

BİANET'in düzenli olarak yayımladığı "Erkek Şiddeti"²⁴ raporlarında ise engelli çocuklara karşı cinsel şiddet vakalarına rastlanmaktadır. Sadece 2018 yılında basına yansıyan haberlerden örnekler aşağıda sıralanmıştır:

- Düzce'de O.D. tanımadığı zihinsel engelli P.C.'ye (15) hastane kantininde cinsel istismarda bulunmuştur. O.D. hastane polisi tarafından gözaltına alınmıştır.
- Denizli'de S.K. (40) komşusunun kızı engelli N.D.'ye (14) evinin arka bahçesinde cinsel istismarda bulunmuştur. S.K.'nin dört yıldır kızı sistematik olarak cinsel istismarda bulunduğu ifade edilmiştir.
- Kütahya'da dokuz erkek, sosyal medyadan tanıştıkları zihinsel engelli B.Ç.'ye (17) iki yıl boyunca tehditle cinsel istismarda bulunmuştur. B.Ç.'nin ailesiyle yaptığı şikâyet üzerine erkekler hakkında soruşturma başlatılmış, gözaltına alınan erkeklerden yedisi serbest bırakılırken iki erkek adliyeye sevk edilmiştir.
- Samsun'da öğretmen B.A. (55), 12 yaşındaki engelli öğrencisine cinsel istismarda bulunmuştur. Kızın ailesinin şikâyeti üzerine gözaltına alınan erkek tutuklanmıştır.
- Tokat'ta esnaf olarak çalışan A.B. (53), M.Ç. (47) ve S.G. (17) aynı mahallede yaşayan zihinsel engelli C.Y.'ye (14) farklı zamanlarda cinsel istismarda bulunmuştur. Olay, C.Y.'nin hareketlerinden şüphelenen annesinin gebelik testi yaptırmasıyla ortaya çıkmış, C.Y.'nin yedi haftalık hamile olduğu ifade edilmiştir. Üç erkek de tutuklanmıştır.

22 Aydın Denge, Aydın'dan En İğrenç Haber, 18.08.2013

(www.aydindenge.com.tr/asayis/18/08/2013/aydindan-en-igrenc-haber)

23 Mynet, 50 bin Çocuk Seks Kölesi, 05.10.2013 (www.mynet.com/50-bin-cocuk-seks-kolesi-110100820873)

24 Bianet, Erkek Şiddeti Çetelesi, 05.11.2018

(bianet.org/kadin/bianet/133354-bianet-siddet-taciz-tecavuz-cetelesi-tutuyor)

8. Siber Şiddet

Son yıllarda teknoloji çocukların hayatında çok önemli bir noktaya gelmiştir. İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte çocukların sanal dünya deneyimleri de gün geçtikçe gelişmekte ve değişmektedir. Bu gelişmelere paralel olarak şiddet de biçim değiştirmekte ve “dijitalleşmektedir”. Sanal şiddetin bir parçası olan siber zorbalığa maruz kalanların sayısı da gün geçtikçe artmakta ve çocuklar da bu artıştan üzücü biçimde nasibini almaktadır. Avrupa Konseyi’nin 2016-2021 Çocuk Hakları Strateji Belgesi’nde²⁵ de engelli çocukların dijital ortamda risk altında olduğuna işaret edilerek konu öncelikli çalışma alanı kapsamına alınmıştır.

Engelli çocuklar da siber zorbalığın kolayca kurbanı olabilmektedirler. Gerek algı düzeyleri gerekse fiziksel özellikleri, farklı engel türlerinden gelen engelli çocukların siber zorbalığın mağduru olmasına yol açmaktadır ve çocuklar kadar aileler de bu durumdan olumsuz etkilenebilmektedirler.

2018 yılı Nisan ayında engelli hakları savunucusu Natalie Weaver’ın²⁶, sanal ortamda kızı için edilen hakaretlere karşı verdiği savaş sonuç vermiştir. Rett sendromuna sahip kızının fotoğraflarını paylaştığında sosyal medyada hakaret içeren yorumlar alan anne bu tepkiler sonrası harekete geçerek Twitter’ın artık engelli kişilere karşı kırıcı, tehditkâr ve nefret içerikli söylemleri de yasaklar arasına almasını sağlamıştır.

9. Engelliliğe Sebep Olan Şiddet

Bazı durumlarda dolaylı yoldan oluşan farklı şiddet biçimleri de engelliliğin oluşmasına neden olmaktadır. Bu şiddet kaynakları şu şekilde sıralanabilir:

- Aile içi şiddet gören hamile kadının engelli çocuk doğurma ihtimali
- Engelsiz çocuğa yönelik sistematik fiziksel ve cinsel şiddet sonucu oluşan ruh sağlığı sorunları
- Savaş, çatışmalar – mülteci çocuklar
- Organ mafyası
- Çocuk askerler
- Çetelere katılmış çocuklar
- Nükleer patlama

²⁵ Avrupa Konseyi, Çocuk Hakları Stratejisi: 2016-2021. (rm.coe.int/168066cff8)

²⁶ Natalie Weaver’ın bu bildirimleri yaptığı Twitter adresi: @Nataliew1020

Sonuç ve Öneriler:

Türkiye’de engelli çocuğa yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için öncelikle bu sorunun görünür kılınması gerekmektedir.

Türkiye’de engelli çocuğa yönelik şiddetin toplumun her kesiminde var olduğunu göstermek, bu konuda kamuoyu bilinci yaratmak ve kamu politikası oluşturulmasına katkı sağlamak amacıyla yaptığımız bu çalışma sonucunda:

- Engelli çocukların şiddete uğradığı ortamların ve şiddet uygulayıcıların tespit edilmesi için kapsamlı ve erişilebilir çalışmaların yapılması gerektiği,
- Engelli çocukların şiddet ortamından uzaklaştırılması için gerekli müdahale ve rehabilitasyon hizmetlerin sağlanması gerektiği kanısındayız.

1-Engelli çocuğun şiddet ortamından uzaklaştırılmasına yönelik mekanizmaların yaygın ve erişilebilir olması:

Gerek şiddete uğrayan engelli çocuklar gerekse de bu şiddete tanık olan yetişkinler şikâyet ve yardım mekanizmalarını yeterince bilmiyor olabilirler. Şiddetle ilgili mücadele mekanizmaları ile ilgili bilgi, mutlaka çocuğun erişebileceği yerlerde (okul, televizyon, internet vb.) olmalıdır ve çocuğun anlayabileceği biçimlerde sunulmalıdır. Engelli çocuk söz konusu olduğu için bu bilgilerin ayrıca erişilebilir formatlarda hazırlanması da gereklidir.

- Radyo ve televizyonlarda yayınlanan kamu spotlarının sesli betimleme, işaret dili ve alt yazı ile hazırlanması,
- İnternet sitelerinin salt metin sürümü desteği gibi önlemlerle görme engelli çocuklara, kolay okunabilir formatta yazılar ile zihinsel engelli çocuklara, videoların işaret dili, alt yazı ve sesli betimleme ile desteklenerek işitme engelli ve görme engelli çocuklara uygun hale getirilmesi,
- Tüm ihbar hatlarının işitme engellilere göre uyarlanarak, SMS ile ihbar yapılmasının sağlanması gerekmektedir.

2-Şiddet gören engelli çocukla ilk görüşmeyi yapan kişinin, engellilik, çocuğa yönelik şiddet ve travma eğitimi gibi konularda gerekli bilgiye sahip olması:

Emniyet, Jandarma, Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM), Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) vb. kurum-kuruluşlarda görev yapan ve çocukla görüşen personelin, engelli çocuk güvenlik ve koruma mekanizmalarına hangi kapıdan girerse girsin, mutlaka çocuğa yönelik şiddet, engellilik ve engelli hakları konularında gerekli eğitimleri almış olması gerekmektedir.

Önceki bölümlerde paylaşılan verilere bakıldığında da fark edileceği üzere, şiddete en

çok maruz kalan zihinsel engelli çocuklar ile bu birimlerde yapılacak görüşmelerde uzman desteği kesinlikle gerekmektedir. Yine aynı şekilde, işitme engelli çocuklar ile yapılacak görüşmelerde işaret dili tercümanının bulunması zorunludur. Görme engelli çocuklara, görüşmenin yapıldığı mekânın özellikleri ve görüşme yapılan ortamda kimlerin bulunduğu gibi konularda görüşmeye başlamadan önce sözlü bilgi verilmelidir.

3- Şiddetle mücadelede etkin bir mekanizması kurulması için, engelli çocuğa yönelik şiddet ve toplumsal yaşamın her alanı ile ilgili engelli çocuk özelinde veri toplanması:

Çocuğa yönelik şiddet ile ilgili başvuru alan kurumların mutlaka engelli çocuğa yönelik şiddete ilişkin veri kaydı yapması gerekmektedir. Bu yönde toplanan verilerin doğru okunması sonucunda engelli çocuğa yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına ilişkin doğru eylem planları yapılması ve etkin hizmetlerin geliştirilmesi sağlanabilir.

4-Kurumlar arası işbirliğinin geliştirilmesi:

Çocuk ve engelli alanında çalışan kurumların (kamu ve sivil) iş birliği içinde olması şiddetin ortadan kaldırılabilmesi için önemli bir adımdır. Engelli çocuğun şiddet gördüğü ortamdan uzaklaştırılması ve sonrasında yaşanacak tüm süreçlerde iş birliğinin sağlanması çocuğun ikincil bir ihlale maruz kalmasını önleyecektir.

Yine, kapalı kurumlarda yaşayan çocukların yaşadığı ortamların denetlenmesi, bu çocuklarla çalışan kurum personelinin eğitilmesi gibi konularda kurumlar arası işbirliğinin önemi artmaktadır.

Öte yandan, BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 33. maddesine göre, taraf devletler başta engelliler ve onları temsil eden kuruluşlar olmak üzere sivil toplumun denetim sürecine tam katılımını taahhüt eder. Bu noktadan baktığımızda, kurumlar arası iş birliği aslında bir tercih değil zorunluluktur. Kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında yapılacak iş birlikleri, BM EHS'nin de talep ettiği gibi bağımsız denetim mekanizmalarının oluşmasına imkan sağlayacak ve kurumların işleyişini daha şeffaf hale getirecektir. Ayrıca kurumlar arası bilgi paylaşımını öğrenme sürecini destekleyecektir.

5-Çocuk hakları alanında faaliyet gösteren kuruluşlarının gündemlerine konunun taşınması:

Özellikle çocuklar ile çalışan kurum ve kuruluşlarının ve çocuk hakları alanında savunuculuk faaliyetleri yürüten sivil toplum örgütlerinin çalışma gündemlerine "engelli çocuklar" da girmeli, engelli çocuklara yönelik şiddet ile ilgili izleme ve savunu çalışmaları da bu kurumlar tarafından yapılmalıdır.

6- Aile odaklı politikalar ve uygulamalar yerine çocuk odaklı politikalar

ve çocuk merkezli hizmetler üretmek:

Aile temelli sosyal politika ve hizmet anlayışı çocukların ihtiyaçlarının yeterince tespit edilememesine hatta bazı durumlarda çocukların mağdur olmasına sebep olabilir. Özellikle aile içinde şiddet gören çocuklar düşünüldüğünde çocuk odaklı politikalar üretmek ve çocuğun ihtiyacına uygun koruma mekanizmaları oluşturmak çocuğun şiddet ortamından uzaklaşabilmesi için en etkili müdahale biçimidir.

7- Cezasızlık ile mücadele:

Çocuklar, özellikle engelli çocuklar söz konusu olduğunda, şiddet vakaları açısından 3. kişilerin (tanıkların) ihbarı oldukça önem kazanmaktadır. Şiddet ile ilgili kolluk kuvvetlerine bildirimde bulunan kişilerin güvenliğinin sağlanması ve şiddet uygulayan kişinin ceza yaptırımı ile karşılaşabilmesi için cezasızlık ile önemli biçimde mücadele edilmelidir. Aynı şekilde görevi ihmal ve kötüye kullanma bağlamında da kamu görevlilerinin etkin takibi büyük önem arz etmektedir.

Bitirirken...

Engelli çocukların şiddetten korunması, temel insan haklarının bir gereği olduğu kadar Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin ve ulusal mevzuatın da getirdiği bir yükümlülüktür. Çocuğa yönelik şiddet, hukuki bir yükümlülük olmanın ötesinde, toplumun tüm fertlerinin önlenmesi, tespiti ve caydırıcı ceza süreçleri konusunda üstüne düşeni yapması gereken bir sorun alanıdır.

Doğumundan itibaren engelli çocuklar için sunulan hizmetlerin nitelik ve nicelik bakımından kapsamlı hale getirilmesi, ailelere çocuklarının bakımı ve eğitimi ile ilgili destek hizmetlerinin sağlanması, çocuklarla çalışan profesyonellerin engelli çocuklar ve ihtiyaçları hakkında bilgilendirilmesi ve böylece çocuğa sunulan hizmetlerin engelli çocukları da kapsayacak biçimde yapılandırılması gibi tedbirler şiddetin önlenmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Öte yandan, şiddete uğrama riski altında olan veya halihazırda şiddete uğrayan çocukların şiddet ortamından acilen uzaklaştırılması için de çocuğun sosyal çevresindeki yetişkinlerin dikkati ve ihbarı büyük önem taşımaktadır. Bu aşamaları geçmiş ve yargı sürecine intikal etmiş vakalarda ise çocukla çalışan profesyonellerin engelli çocukların ihtiyaçlarını bilmesi ve bu ihtiyaçları dikkate alarak yardım ve müdahalede bulunması, yargı sürecinin çocuğun yüksek yararı ilkesi ile uyumlu biçimde yürütülmesi ve çocuğun ve çocuğa bu süreçte destek olan yetişkinlerin yeniden mağdur edilmemesi için gereken tedbirlerin en yüksek düzeyde alınması, çocukların bu süreci en az zararla atlatalmalarına yardımcı olacaktır.

Engelli çocuklara sunulan hizmetlerin genişletilmesi, bu çocukların toplumsal yaşamın tüm alanlarına (okul, oyun parkları, sosyal ortamlar, sağlık hizmetleri vb.) katılımlarını arttırarak engelli çocuklara yönelik algının da olumlu yönde değişmesini ve haklarının daha iyi korunmasını sağlayacaktır. Hakları korunan engelli çocuklar; akranları gibi

topluma tam, eşit ve onurlu biçimde katılarak hem kendilerinin hem de toplumun güçlenmesine ve daha kapsayıcı bir hale dönüşmesine katkı sağlayacaklardır.

Engelli çocuklara karşı şiddetle karşılaştığınızda nerelere bildirimde bulunabilirsiniz?

- *ASPİM (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)*
- *Kolluk kuvvetleri (Polis 155, Jandarma 156)*
- *ALO 183 hattı (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı)*
- *İşitme engellilerin kullanabileceği Engelsiz Sağlık İletişim Merkezi (ESİM) uygulaması*
- *Cumhuriyet savcılıkları*
- *Aile mahkemeleri*
- *Baroların çocuk hakları merkezleri*
- *Üniversitelerin çocuk koruma merkezleri*

Kaynakça

Avrupa Konseyi, Çocuk Hakları Stratejisi: 2016-2021.

Aydın Denge, Aydın'dan En İğrenç Haber, 18.08.2013

Bianet, Erkek Şiddeti Çetelesi, 05.11.2018

Birleşmiş Milletler, Engellilik Bilgi Notu, Uluslararası Engelli Hakları Sözleşmesi, New York, 2006.

Gaziantep Güneş Gazetesi, Engel Üstüne Engel, 05.02.2014

Gül, İ. I., Bir Hak Mücadelesi Alanı Olarak Engellilik ve Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Özveri Dergisi, Sayı 10, 2009

MDRI, Kapalı Kapılar Ardında (2005).

Milli Eğitim Bakanlığı, 2017-2018 Eğitim-Öğretim İstatistikleri, 2018

Mynet, 50 bin Çocuk Seks Kölesi, 05.10.2013

Mynet, Konya'da İğrenç Olay! Anneden Zihinsel Engelli Kızına Cinsel İstismar, 15.05.2018

NTV, Afrika'da Albino Olmanın Kabusu, 17.4.2015

Posta Gazetesi, Dilara'nın Okul Özlemi Bitiyor, 21.11.2014

Sabah Gazetesi, Selen Sınıfta Yalnız Kaldı, 24.10.2014

Samsun Gazetesi, Samsun Bafra'da Dehşet! Kasap Çırağı Kolunu Parçaladı, 04.03.2018

TOHAD, "Engelli Bireylere Yönelik Fiziksel-Cinsel Şiddet, İstismar ve Kötü Muamele Olayları İzleme Raporu", Haziran 2017, Ankara.

TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması (2011)

UNICEF, Dünya Çocuklarının Durumu 2013. Engelli Çocuklar, New York,

UNVAC - Birleşmiş Milletler Çocuklara Yönelik Şiddet Araştırması (2006)

Yeni Çağ Gazetesi, Dilenciye 174 TL Ceza, 25.11.2011

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

